

BABASIZ EVİN ERKEĞİ OLMAK: SURIYELİ ÇOCUK VE GENÇLERİN BABASIZLIK DENEYİMLERİ

Kübra GÜNEYSU¹, Burak ACAR², Ömer Miraç YAMAN³

Öz

Çalışmada baba yoksunluğunun ortaya çıkardığı sorunların kişiyi ve ailesini nasıl etkilediği, bunlarla nasıl başa çıktıkları ve Suriyeli gençlerin babasızlık deneyimleri incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat sorularıyla yaşları 18-30 arasındaki 15 Suriyeli genç erkeklerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonucunda; göçün etkisiyle mülteci gençlerin büyüdüğü aile yapılarının değiştiği, baba kaybının nedenlerinin savaş sebebiyle tutuklanma, alkoyma, işkence, sivillere yapılan saldırı olduğu belirlenmiştir. Mülteci gençlerin babalık algılarında babanın ekme-kazanıcı, güven veren, öğretici, disiplin sağlayıcı rollerde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babasızlık sonrasında mülteci gençlerin yaşamlarında yoksulluğun, beraberinde eğitim hayatını terk etme ve çalışma hayatına katılımın, aileye bakma yükümlülüğünün ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca akraba ve arkadaş ilişkilerinde değişimin olduğu ve babaya duyulan ihtiyaç, yalnızlık, çaresizlik, umutsuzluk, öfke, pişmanlık gibi psikososyal etkilerin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Göç sonrasında mülteci gençlerin dil engeli, dışlanma/damgalanma, ekonomik kayıplar, komşuluk ilişkilerinde birtakım zorluklar yaşadıkları belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu zorlukların yaşanılan baba kaybının şiddetini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Babasızlık, Babasızlığın Zorlukları, Mülteci, Mülteciliğin Zorlukları
JEL Sınıflandırması: J12, J13, O15.

BEING THE MAN OF THE FATHERLESS HOME: SYRIAN CHILDREN AND YOUTH'S EXPERIENCES OF FATHERLESSNESS

Abstract

The study examined how the problems caused by father absence affect the individual and his family, how they cope with them, and the fatherlessness experiences of Syrian young people. Qualitative research method was used in the study. In-depth interviews were conducted with 15 Syrian men between the ages of 18-30 with semi-structured interview questions. As a result of the research; It has been determined that the family structures in which Refugee young people grow up have changed due to the impact of migration, and the reasons for the loss of their fathers are arrest, detention, torture and attacks on civilians due to war. It has been concluded that in refugee youth's perception of fatherhood, the father is the breadwinner, reassuring, instructive and disciplinarian. It has been determined that after fatherlessness, poverty emerges in the lives of refugee youth, along with abandoning education and participating in working life, and the obligation to take care of the family. It has also been determined that there is a change in relations with relatives and friends, and psychosocial effects such as the need for a father, loneliness, helplessness, hopelessness, anger and regret emerge. It has been determined that refugee young people experience some difficulties after migration, such as language barrier, exclusion/stigma, neighborly relations, and economic losses. It has been concluded that these difficulties increase the severity of father loss.

Keywords: Fatherlessness, Difficulties of Fatherlessness, Refugee, Difficulties of Refugeeism
JEL Classification: J12, J13, O15.

¹ Sosyal Çalışmacı, e-mail: kubra.gnys123@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0009-0004-6097-7048>

² Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-mail: acarburak.tr@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-4765-3319>

³ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, e-mail: omermirac@gmail.com, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-9989-8575>

1. GİRİŞ

Türkiye, yaklaşık olarak 3,8 milyon mülteciye ev sahipliği yaparak dünya üzerinde en fazla mülteci nüfusuna sahip ülke konumundadır (Bileşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR], 2021:2). Ülkemizde mülteci olarak en büyük payı geçici koruma statüsündeki Suriyeliler almaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2019:5). 2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar insanların yaşam yerlerini terk ederek yeni yaşam yerleri aramalarına sebep olmuş ve başta Türkiye’ye olmak üzere; Ürdün, Lübnan, Irak, Mısır ve Batı Avrupa ülkelerine sığınma talebinde bulunan milyonlarca mülteci olmuştur. Türkiye’ye 2011’de başlayan mülteci akını önümüzdeki yıllar giderek artmıştır (Del Carpio ve Wagner, 2015:7). Göç İdaresi Başkanlığı’nın yayınlamış olduğu geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyet dağılımını gösteren tabloya göre ülkemizdeki Suriyelilerin sayısı 24 Kasım 2022 tarihi itibarıyla 3 milyon 577 bin 714 olmuştur. Yaş aralığına bakıldığında ise 547.487 kişi ile 0-4 yaş arası çocuklar en kalabalık grubu oluşturmaktadır. 19-24 yaş arasındaki Suriyeli gençlerin sayısı ise 441.477, 25-29 yaş arası genç nüfusu ise 362.208’dir. Ayrıca erkeklerin sayısı kadınların sayısına göre daha fazladır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Mülteci aileler, kendilerinden önce göç etmiş ve yaşam kurmuş akraba, komşu ya da arkadaşları var ise göç sürecinin zorluklarını daha hafif atlatma imkânı bulmaktadırlar. Zira, akrabalık ve komşuluk ilişkileri vasıtasıyla bireylerin yeni yerleşim alanlarına erişimleri kolaylaşmakta ve göç ettikleri topluluklara entegrasyon süreçleri hızlanmaktadır. Buna bağlı olarak, hedef ülkede önceden kurulmuş bir ilişki ağına sahip olmayan aileler, bu ülke hakkında yeterli bilgi edinemediklerinden, göç süreçleri onlar için daha mücadele gerektirici hale gelecektir (Deniz vd., 2016:1081). Mülteci ailelerin yaşadıkları sosyal ilişkilerin kaybı ve dil engeli toplumsal uyum sorunlarını ortaya çıkartmaktadır. Yaşanılan bu sorunlar göç etmek zorunda kalmış çocuk ve ergenlerin bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimlerini riske atmaktadır (Beelmann vd., 2021:478). Savaş sonucunda aile üyelerinin kaybedilmesi sebebiyle, göçmen ailelerin parçalanmış ve eksik ebeveyn yapısına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu acı verici kayıpların ardından, birçok Suriyeli vatandaş umutsuzluk, hayal kırıklığı, öfke ve çaresizlik gibi negatif duygusal durumlarla karşı karşıya kalmaktadır (Hassan vd., 2016:130,131). Ebeveynlerini kaybeden çocuk ve gençler, maddi ve manevi destekten mahrum kalmaktadırlar. Bu durum, çocuklarda ruh sağlığı problemlerinin oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Öte yandan, göç ettikleri ülkelerde ailelerinden ayrı düşen çocuklar dil bariyerleri ile karşılaşmakta, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı daha savunmasız bir konuma gelmektedirler (Kirmayer vd., 2011:962). Başka bir ülkede yaşam sürmeye çalışan mültecilerin koşulları, özellikle de çocukların durumu, geldikleri ülkenin vatandaşlarına göre daha zorlayıcı özelliktedir. Çünkü çoğunluğu asgari yaşam standardının altında yaşamaktadır (Sezgin, 2016:56). Beslenme, sağlık, barınma ve güvenlik gibi en temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak düzeyde yaşamlarını sürdürmektedirler (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi [ORSAM], 2014:7). Bu ailelerin ekonomik koşulları, sıklıkla yaşamsal riskler oluşturacak düzeylere erişmektedir. Sosyal güvenlik sistemlerine erişimin olmaması, ebeveyn kaybı ve ailedeki birey sayısının yüksekliği gibi faktörler yoksulluğu tetiklemede, bu da mülteci çocukların kötü çalışma koşullarına sahip işlerde istihdam edilmelerine neden olmaktadır (Harunoğulları, 2016:44). Mültecilerin ana vatanlarını terk etmeleri, göç ettikleri ülkelerdeki yerel vatandaşlarla eşit haklara sahip olmamaları sonucunu doğurmaktadır. Bu eşitsizlik, mültecileri, genellikle düşük ücretlerde ve kötü çalışma şartlarına sahip işlerde istihdamı kabullenmeye itmektir (Atasü Topçuoğlu, 2015:118).

Suriye’den Türkiye’ye gelen nüfus içinde en savunmasız grup eşlerini kaybetmiş kadınlar ve babalarını kaybetmiş çocuklardır (Charles ve Denman, 2013:98). Göç eden ailelerin göç etme kararının ana nedeni hane reisinin yokluğudur. Baba yokluğunun önemli nedenleri arasında ise babanın maddi kazancı korumak adına işini kaybetmemek için ülkesinde kalmayı tercih etmesi, tutuklanması,

kaybolması ya da ölümüdür (UNHCR, 2014:9,10). Öte yandan özellikle çocuk ve gençlerde babanın siyasi sebeplerden dolayı işkenceye maruz kalması, tutuklanması ya da ölümü sonucu psikolojik sağlığın gelişimi son derece olumsuz etkilenmektedir (Ehnholt ve Yule, 2006:1200). Babasız kalan genç mülteciler ve aileleri göçle beraber ekonomik, sosyokültürel, eğitim alanlarında zorluk yaşamakla beraber bir de sağlık problemleri yaşamaktadırlar. Yaşadıkları kayıplar ciddi travmalara sebep olup zaten hâlihazırda var olan zorlu süreci daha da kötüleştirip özellikle ruhsal sağlığı tehdit etmektedir (Ehnholt ve Yule, 2006:1206). Aile içerisindeki daha büyük yaştaki çocukların göç öncesinde, göç sırasında ve göç sonrasında şiddete maruz kalma, anne babanın ölümü, açlık yaşama ve korkuya tanık olma, maddi kayıplar, kötü yaşam koşulları, dil engeli, damgalanma ve dışlanma gibi zorluklar yaşamaları psikososyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Çünkü daha büyük yaştaki çocuklar yaşadıkları sürecin ve bu süreçten nasıl etkilendiklerinin farkında ve bilincinde olabilmektedirler.

Son olarak babasızlık; özellikle babalarını yitirmiş gençler için, göç ettikleri ülkede sürdürmek zorunda kaldıkları yaşamlarda, gelir elde edememe veya son derece düşük gelir seviyeleri gibi kritik ekonomik sonuçları da doğurmaktadır. Ebeveyn kaybı, özellikle babasızlık, çocukların ve gençlerin maddi destekten yoksun kalmasına yol açmakta ve bu eksiklik, bireylerin sosyo-ekonomik zorluklarla mücadelesini daha da karmaşıklştırmaktadır (Karabekiroğlu, 2018:75). Öyle ki ailede gelir getirici bir babanın olmayışı derin bir yoksulluğu beraberinde getirmekte ve bu aileler sağlıklı olmayan koşullara sahip evlerde yaşam mücadelesi vermektedirler (Bilgili, 2022:419). Babasızlık durumu, ailelerin günlük yaşamlarında pek çok zorluğu beraberinde getirmekte; bu zorluklar arasında kira ödeme kapasitesinin eksikliği, sağlık hizmetlerine erişimdeki engeller ve temel yaşamsal ihtiyaçların karşılanamaması öne çıkmaktadır. Ayrıca, babanın yokluğunda, geleneksel aile yapısı içerisinde, genellikle maddi yükümlülükler ailedeki en büyük erkek çocuğa devredilmekte, bu da onun eğitim ve kişisel gelişimine yönelik olanakların azalmasına sebep olabilmektedir (UNHCR, 2014:10). İşsizlik, sosyal dışlanma, kötü alışkanlıklar edinme, suç işleme gibi durumlar da babasız olan ailelerin karşı karşıya kaldığı ve yoksullukla yakından ilişkili olduğu sorun alanlarıdır. Dolayısıyla babasızlık sonucunda ortaya çıkan bu sorunlar hem yoksulluğun nedeni hem de bir sonucu olabilmektedir (O'Neill, 2002:5). Yoksulluk, mülteci çocukların ailevi, arkadaşlık ve diğer sosyal bağlamı içerisindeki ilişkilerinin zayıflaması gibi ek negatif sonuçları da beraberinde getirmektedir (Allsopp vd., 2014:17). Dolayısıyla bu çocuklar ailenin parçalanması sonucunda yetişkinlik rollerini erkenden üstlenmek zorunda kalmakta ve bu da genişleyen sorumluluklar nedeniyle çocuklar üzerindeki psikolojik ve sosyal baskıları artırmaktadır (Yalın Sapmaz vd., 2017:2818). Bu durum hane içinde eşsiz kalan annelerin çocuklarından yüksek beklentiler içerisine girmek zorunda kalmasıyla yakından ilişkilidir (O'Neill, 2002:6). Yaşından büyük sorumluluk alan erkek çocuklar çoğu zaman annelerine ve kardeşlerine karşı sahiplenici ve koruyucu rol üstlenmektedirler (UNHCR, 2014:12). Babasızlığın bir sonucu olarak iş gücüne katılmak zorunda kalan erkek çocuklar, eğitimlerine ya başlayamamakta ya da devam edememekte ve dolayısıyla eğitim süreçlerini erken terk etme durumunda kalmaktadırlar. Bu durum, çocukların uzun vadeli kariyer hedeflerini ve yaşam beklentilerini negatif etkilemekte, yoksulluk döngüsünün devamlılığını sağlamaktadır (Habib vd., 2019:5). Eğitimden erken ayrılan çocuklar, dolayısıyla yeterli beceri ve niteliklere sahip olmayan bir iş gücü havuzunu oluşturmakta, bu durum da onların yetişkinlik dönemlerinde süregelen yoksulluk ile mücadele etmelerine yol açmaktadır (Terzi, 2009:17; Tor, 2010:33).

Mevcut literatür bilgisinden yola çıkarak bu çalışmada göç veya mültecilik süreçlerinin başından itibaren yaşanan zorluklar, babasız büyüyen mülteci çocukların yaşadıkları gereksinimler ve yaşadıkları yeni yerde hayata tutunma çabaları ve aileleri tarafından kendilerine yönelik beklentilerle nasıl baş ettiklerine yönelik deneyimlerini anlamak ve bu deneyimin gelişimleri üzerinde nasıl etkileri olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma, sosyo-ekonomik zorluklar, eğitimden erken

ayrılma, ruh sağlığı problemleri ve sosyal ilişkilerdeki bozulmalar gibi babasızlığın çok yönlü etkilerini de ele almayı amaçlamaktadır. Son olarak bu araştırmayla babasızlığın getirdiği zorlukları ve sonuçları gözler önüne sererek, politika yapımcılar, sosyal hizmet uzmanları ve eğitimciler için bilgilendirici veriler sağlamak, bu sayede mülteci çocukların ve ailelerinin karşılaştığı zorluklara yönelik etkili müdahaleler ve destek sistemleri geliştirilmesine katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Araştırmanın bu çocukların gelecek nesillerinin yoksulluk döngüsünü kırma ve daha sağlıklı sosyal entegrasyon sağlama potansiyellerini artırma yönünde de önemli etkileri olacağı öngörülmektedir.

2. YÖNTEM

Babasız bir mülteci ailede, babasızlığın yarattığı sorunların kişiyi ve ailesini nasıl etkilediğini ve bunlarla nasıl başa çıktıklarını, aynı zamanda mülteci gençlerin babasızlık deneyimlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olgu ve olayları kendi bulunduğu çevrede yorumlayıcı ve bütüncül bir bakış açısıyla inceleyen bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39). Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Fenomenolojik yaklaşım; belirli bir fenomenle ilgili olan algılarını ve deneyimlerini ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir (Rose, Beeby ve Parker, 1995:1124). Araştırma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 06.12.2022 tarih ve 2022/440 sayılı kararı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

2.1. Örneklem Grubu

Bu araştırma, Suriyeli mülteci genç erkeklerin babasızlık deneyimlerini derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir. Çalışmada Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş, 18-30 yaş arasında 15 erkek katılımcı ile görüşülmüştür. Özellikle babasız genç erkeklerin örneklem grubu olarak seçilmesinin temel nedeni, mevcut literatürde erkek çocukların ailede babanın yokluğunda üstlendiği roller ve karşılaştıkları özgül zorluklar konusunda ciddi bir boşluk olmasıdır. Ayrıca, göç ve mülteci krizlerinin etkileri genellikle kadınlar ve çocuklar üzerinden ele alınırken, erkek çocukların ve genç erkeklerin karşı karşıya kaldıkları zorluklar göz ardı edilme eğilimindedir. Bu bağlamda, araştırmanın odak grubunu babalarını kaybetmiş Suriyeli genç erkekler üzerine daraltarak, bu spesifik grubun sosyo-ekonomik ve psikolojik deneyimlerine ışık tutmak ve bu konuda farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır. Söz konusu seçim, hem bilimsel katkı sağlama hem de toplumsal cinsiyet dinamiklerinin anlaşılması açısından bilinçli bir metodolojik karardır.

Araştırmada kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmış, mültecilik ve göç alanında çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına başvuru yapan mültecilerle iletişime geçilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak yüz yüze ve telefonla gerçekleştirilmiştir. Gizlilik ilkesine dikkat edilmiş ve görüşme öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı ve sorulacak sorularla ilgili bilgi verilmiş, katılımcı onam formu doldurularak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ait bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Görüşülen Mülteci Gençlerin Sosyo-demografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Babasını Kaybettiği Yaş	Göç Ettiği Yaş	Çalışmaya Başladığı Yaş
K1	21	9.sınıf terk	16	16	16
K2	28	Ortaokul mezunu	21	19	15
K3	22	7.sınıf terk	9	9	10
K4	30	Üniversite 3.sınıf terk	23	23	23
K5	19	Ortaokul mezunu	9	11	14
K6	28	Üniversite 1.sınıf terk	16	18	18
K7	28	6.sınıf terk	15	18	12

K8	24	9.sınıf terk	13	13	12
K9	21	7.sınıf terk	8	10	12
K10	21	Lise mezunu	11	14	16
K11	23	7.sınıf terk	Öz (5)- Üvey (13)	13	7
K12	27	Okula hiç gitmemiş	3	17	16
K13	24	9.sınıf terk	14	16	13
K14	27	6.sınıf terk	9	19	10
K15	24	9.sınıf terk	20	16	16

2.2. Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışma, hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat soruları kullanılarak ve yaşları 18-30 arasında olan 15 Suriyeli erkek ile derinlemesine görüşmeler yapılarak tamamlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden sormak istediği soruları planlar ve bu sorulardan oluşan bir görüşme formu hazırlar. Araştırmacı görüşmenin seyrine bağlı olarak hazırlamış olduğu sorulara ek olarak sorular sorabilir ya da bazı soruları çıkarabilir, kişinin cevaplarını detaylandırmasını isteyebilir (Türnüklü, 2000:547). Bu nedenle araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve hazırlanan görüşme formunda 6 adet sosyo-demografik soru, 10 adet çalışmanın amacına yönelik görüşmecilerin kendilerini detaylı bir şekilde ifade edebilecekleri açık uçlu soru yer almaktadır. Araştırma soruları hazırlanırken ilgili sivil toplum kuruluşunda görev alan tercüman eşliğinde katılımcılara sorulan sorular incelenmiş ve revize edilmiştir. Ayrıca göç ve mültecilik alanında çalışmış profesyoneller tarafından sorular gözden geçirilmiş ve geri bildirimler sonucunda yeniden düzenlenip mülakat soruları son halini almıştır. Kişinin göç öncesindeki geçmiş aile özelliklerine, alınan göç kararı ile bu süreçte yaşanan zorluklara, göç sonrasında yaşanan zorluklarda babasızlığın etkisine ve genç mülteci erkeklerin babasızlık sonrası deneyimlerine odaklanılmıştır. Katılımcılara gerçekleştirilecek olan görüşme hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların iyi derecede Türkçe bilmemeleri sebebiyle görüşmeler tercüman eşliğinde yüz yüze ve telefonla gerçekleştirilmiştir. Bu konuda görüşmecilerden onay alınmış ve tercümana da araştırmanın gizliliği hakkında bilgi verilmiş, tercümanla bu konuda anlaşma yapılmıştır.

2.3. Veri Analiz Yöntemi

Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınarak ses kaydına alınmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen verilerin nitel analiz süreci ilk olarak görüşme ve ses kayıtlarının deşifre edilmesiyle başlamış, transkripti yapılan veriler ilk olarak kodlanmış, daha sonra ortak kategoriler belirlenmiş ve sonucunda ana temalar oluşturulmuştur. Araştırmada betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Betimsel içerik analizi, verilerin daha detaylı bir şekilde incelenmesini, verileri açıklayan kavram ve temaların oluşturulmasını ve verilerin yorumlanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:89). Araştırmada elde edilen verilerden 43 kod ortaya çıkmış ve ortaya çıkan kodlar kategorize edilerek 5 ana temaya ayrılmıştır.

2.4. Sınırlılıklar

Yapılan saha çalışması sırasında; görüşmeler, yüz yüze yapılması planlanmasına rağmen bazı katılımcılar ile telefonla gerçekleştirilmiştir. Buna sebep olarak; çalışan bazı katılımcıların mesai bitiş saatlerinin geç olması ve ikamet ettikleri ilçenin uzak olması söylenebilir. Ayrıca görüşme yapılacak ortamın sessiz olması ve görüşmelerin, katılımcıların dikkatinin dağılmayacağı bir ortamda gerçekleşmesi planlanmıştır. Ancak görüşmelerin bir kısmında bu hedef gerçekleştirilememiş, gürültülü bir ortamda görüşme yapılmak zorunda kalmıştır. Katılımcıların önemli bir kısmının Türkçeyi iyi bilmemesinden kaynaklı görüşmelerin daha sağlıklı gerçekleşmesi adına tercüman eşlik etmiş ve bu durum görüşmelerin planlanan süresinin uzamasına sebep olmuştur. Ayrıca katılımcılara sorulan

sorulara tercüman aracılığıyla cevaplar alınması, tercüme edilen ifadelerin ve dolayısıyla elde edilen verilerin kimi zaman sınırlı olmasına sebep olmuştur. Son olarak katılımcılar savaş ve göç mağduru oldukları için güven sorunu yaşamışlardır, bu bağlamda araştırmacı ve katılımcılar arasında güvene dayalı ilişki kurulması güç olmuştur.

3. BULGULAR

Babasızlık, göçün bir nedeni olabilmekle birlikte göç edilen yerde kurulacak yeni bir yaşam için çeşitli zorlukların temel gerekçelerinden birisi olarak görülmektedir. Yapılan görüşmeler ile göç sonrası zaten pek çok zorlukla karşılaşan mülteci çocukların aynı zamanda yaşadıkları baba kaybı, karşılaşılan zorlukları daha da şiddetlendiren bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak araştırmamızın amacına uygun olarak mülteci gençlerin büyüdüğü ailenin özelliklerine, yaşadıkları baba kaybına, gençlerin babalığa dair algılarına, babasızlığın mülteci gençler üzerindeki etkilerine ve son olarak babasız kalan mülteci gençlerin göç sonrası yaşadıkları zorluklara değinilmiş ve böylece 5 ana tema ortaya çıkmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgularda mülteci gençlerin göç öncesi aile özelliklerine bakıldığında çekirdek ve geniş aile özelliklerine sahip olup savaşın etkisiyle göç sonrası aile yapılarında değişimin olduğu tespit edilmiştir. Mülteci gençlerin yaşadıkları baba kayıplarının en önemli sebepleri arasında savaş nedeniyle tutuklanma, alı koyma ve işkence, siyasi görüş, sivillere yapılan saldırı yer almaktadır. Babasız mülteci gençlerin göç sonrası yaşadıkları zorluklar arasında dil, dışlanma/damgalanma, komşuluk ilişkileri ve ekonomik kayıp unsurlarının yer aldığı görülmektedir. Diğer bir tema olan mülteci gençlerin babalığa dair algılarında ise babanın ekmek kazanıcı, destekleyici, koruyucu, güç kaynağı, güven verici, öğretici ve disiplin sağlayıcı rollerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Oluşturulan son temada ise babasızlığın mülteci gençler üzerindeki etkileri arasında yoksulluk, eğitimi terk etme ve çalışma hayatına katılım, aileye bakma yükümlülüğü ve değişen roller, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinde değişimin yer aldığı, ayrıca babaya duyulan ihtiyaç, yalnızlık, umutsuzluk, çaresizlik, yaşam doyumunda azalma, pişmanlık ve suçluluk gibi psikososyal etkilerin ortaya çıktığı görülmektedir.

3.1. Mülteci Gençlerin Göç Öncesi Aile Özellikleri

Mülteci gençlerin göç etmeden önceki aile özellikleri, göç sonrası yaşanan zorluklarla baş etme noktasında çoğu zaman avantaj sağlayabileceğini düşündürmektedir. Geniş aile geçmişi ile çekirdek aile geçmişi, mültecilik sonrasında aile destek sistemine nasıl etkide bulunduğu daha iyi anlaşılabilmesi noktasında önem arz etmekte olup elde edilen veriler aile özelliklerine göre analiz edilmiştir. Bu kapsamda 4 farklı özellikte aile modelleri ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında çekirdek aile geçmişine sahipken sonrasında tekrar çekirdek ve geniş aile; geniş aile geçmişine sahipken sonrasında tekrar geniş aile ve çekirdek aile yapıları mevcuttur. Bunlardan ilki çekirdek aile geçmişine sahip olunmasıdır. Katılımcıların önemli bir kısmı anne, baba ve kardeşten oluşan çekirdek aile yapısına sahip olduğunu ileri sürmüştür. Savaş ve ardından göç sonrasında tekrar çekirdek aile yapısına sahip oldukları ancak aile üyelerinin kaybı ile ailedeki kişi sayısının azaldığı bazı katılımcılar tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

“Küçük aileydi, Suriye’deyken; ben, annem, abim, ablam ve babamdı, babam 12 sene önce vefat etti. Biz 5 kişilik aileydik, sonra annem, abim ve ben Türkiye’ye çıktık, ablam evli, o Suriye’de kaldı, abim de 3 yıl önce Suriye’ye geri döndü, şimdiyse annem ve ben 2 kişi yaşıyoruz.”
(K-9, 21)

“6 kişiydik, annem ve babam, abim, 2 kardeşim ve ben. Abim ve babam öldüler, 4 kişi kaldık.” **(K-15, 24)**

Bazı katılımcıların ise geniş aile yapısına sahip oldukları ve aile bağlarının kuvvetli olduğu, aralarındaki ilişkinin iyi olduğu ve bir arada yaşadıkları dikkati çekmektedir. Ancak savaş sonrası göçün etkisiyle ve aile üyelerinin kaybıyla beraber bu kalabalık aile yapılarının değişip çekirdek aile yapısına dönüştüğü, iletişimin azaldığı ve dağılmış bir aile yapısının ortaya çıktığı bazı katılımcılar tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Suriye’deyken dedemin evinde dedemlerle beraber yaşıyorduk. 2 kız kardeşim var; kardeşlerim, annem, babam, dedem ve babaannem ile beraber 7 kişi yaşıyorduk, ama Türkiye’ye gelmeden bir buçuk yıl önce dedem ve babaannem vefat ettiler, sonra 5 kişi kaldık. Şu an tabi babam vefat ettiği için 4 kişiyiz.” (K-1, 21)

“Bizim sülalemiz bin kişiden fazlaydı; 6 tane amcam, halamlar, 3 tane dayım, 4 teyzem ve çocukları vs. bayağı geniş bir aileydik ama artık öldüler mi kaldılar mı hiç bilmiyoruz. 50 bin kişilik bir nüfusu olan bir yerde her ailenin belli bölgeleri vardı akrabalarımızla hep iç içe yaşıyorduk. Biz 2 erkek ve 2 kız olmak üzere 4 kardeş ve anne babamla birlikte 6 kişilik bir aileydik. Aile ve akraba ilişkilerimiz çok iyiydi hep birbirimizi ziyaret ederdik.” (K-6, 28)

K-8 geniş ve kalabalık bir ailede büyüdüğünü fakat savaştan sonra aile üyelerinin dağıldığını ancak şu anda kendi aile üyeleri dışında kardeşleriyle de beraber yaşayarak tekrardan geniş bir aile yapısına sahip olduğunu şöyle belirtmiştir:

“Bekârken Suriye’de büyük bir aile ile büyüdüm, Suriye’deyken aşırettik biz, severiz büyük aileleri ama savaştan sonra burada hepimiz dağıldık, ailemizin birazı Suriye’de birazı burada. Suriye’deyken; babam, annem, 3 erkek, 3 kız kardeş, babaannem ve dedem ile birlikte yaşadık. Şimdi burada ben, 2 kız ve erkek kardeşim, eşim ve 2 çocuğum ile birlikte 10 kişi yaşıyoruz.” (K-8, 24)

Diğer bir yandan göçle birlikte çekirdek aile yapısının geniş aile yapısına dönüştüğü görülmektedir. Bunda etkili olan faktörler yoksulluk, göç edilen yerdeki akrabalarla bir arada olma psikolojisi, konut bulma sorunu gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda K-5 büyüdüğü aile yapısının anne, baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aile yapısına sahip olup göç sonrası kalabalık aile yapısına dönüştüğünü, birden fazla ailenin bir arada yaşamaya başladığını şöyle ifade etmiştir:

“Suriye’de çekirdek ailem yani anne babam ve 2 kardeşim ile birlikte 4 kişi yaşıyorduk ancak savaştan sonra Türkiye’ye geldikten sonra dedem, ananem, teyzem, dayım ve kuzenlerim ile birlikte toplamda 10 kişilik bir ailede yaşıyoruz. Kendi çekirdek ailemle çok mutluydum ama şimdi kalabalıklaştık.” (K-5, 19)

3.2. Mülteci Gençlerin Baba Kayıpları

Mülteci gençlerin baba kaybının en önemli nedenlerinden biri savaştır. Katılımcılardan alınan ifadeler bağlamında savaş sebebiyle; tutuklanma, alı koyma ve işkence, siyasi görüş, sivillere yapılan saldırı baba kaybının ana nedenleri arasında yer aldığı dikkati çekmektedir. K-10 babasının ölüm sebebinin alıkoyma ve işkence olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Güneysu, K., Acar, B. & Yaman, Ö.M. (2024). Babasız Evin Erkeği Olmak: Suriyeli Çocuk ve Gençlerin Babasızlık Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 381-406.

“Babam vefat etti. Onu döverek öldürdüler, isim benzerliği olmuş, babamı IŞİD üyesi zannetmişler ve almışlar, bir şeyleri itiraf etmesini istemişler, döverek öldürmüşler, sonra gömmüşler.” (K-10, 21)

Katılımcılardan K-1 ise babasının ölüm sebebinin tutuklanma ve idam edilme olduğunu belirtmiştir:

“Bizim olduğumuz yerde savaş vardı, savaş olduktan sonra yaşadığımız ilden başka bir ile gitmeye karar verdik, başka bir ile çıkarken babamı aldılar, o sırada babam kayboldu ve ondan hiç haber alamadık. Daha sonra babamla aynı hapiste olan biri çıkmış, babamın öldüğünü o bize haber verdi, babamı hapse attılar ve hapiste 40 gün kaldı, sonrasında idamla öldürdüler.” (K-1, 21)

K-3 ise babasını sivil saldırılar sonucunda kaybettiğini şöyle anlatmıştır:

“Babam 14 sene önce, 2009 yılında vefat etti. 9 yaşındaydım. Babam ve abim dükkâna giderken İran tarafından sivilleri hedef alan bir Kanas silahı ile vuruldular. Ben babamla abimi olay yerinde gördüm, aynı dakikada öldüler, babamın kafasına vurmuşlar, babamın kafasından çıkıp arkadan abimin kafasına girmiş. Akrabalarımız, teyzemler, dedem ve babaannem hepsi öldüler... Benim Rabbimden başka hiç kimsem kalmadı.” (K-3, 22)

Diğerlerinden farklı olarak katılımcı K-5, babasının siyasi görüşünden dolayı tutuklanıp öldürüldüğünü şu şekilde aktarmıştır:

“Babam vefat ettiğinde ben 9 yaşındaydım. Babam savaş esnasında komutandı ve Esed karşısında olduğu için öldürüldü. Babam ve amcam 5 ay hapiste kaldı, babam asker olduğu için öldürdüler ancak amcam asker olmadığı için onu serbest bıraktılar ve amcam bize haber verdi. Babasız kaldığımız süreç çok zor oldu.” (K-5, 19)

3.3. Babasız Mülteci Gençlerin Göç Sonrası Yaşadıkları Zorluklar

Her ne kadar elde edilen verilerde babasızlık, mülteci çocukların yaşadığı zorluklardan birisi olarak karşımıza çıkmış olsa da diğer tüm sorunlar hissedilen şiddeti artıran bir unsur olmuştur. Bu açıdan çalışmanın da amacına uygun olacak şekilde babasızlığın ortaya çıkardığı doğrudan veya dolaylı etkileri ele almak amaçlanmaktadır. Buna göre elde edilen bulgular şu şekildedir:

3.3.1. Dil

Göç eden mülteci gençler ve ailelerinin yerleştikleri ülkede yaşadıkları zorluklardan biri de dil engelidir. Katılımcıların önemli bir kısmı; Türkçeyi çalıştıkları iş yerinde öğrenmeye başladıklarını, öğrenene kadar kendilerini ifade etme ve iletişim kurmakta birtakım zorluklar yaşadıklarını, yavaş yavaş öğrenmeye çalışsalar da hala daha tam bilmedikleri için zorlandıklarını söylemiş ve bir katılımcı da dil bilmediği için dışarıya çıkmamayı ve evde kalmayı tercih ettiğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkçeyi çalışmaya başladıktan 5 ay sonra öğrenmiştim, bazen cevap vermekte zorlanıyorum...” (K-7, 28)

“Dili iş yerinde öğrendim. İlk başta dil konusunda zorlandım alışamadım, ama hala tam öğrenemedim çünkü birkaç ayda bir iş

değiştiriyorum, her yerden biraz kelime öğreniyorum ama sonra unutuyorum.” (K-8, 24)

“İlk 5 yıl hiç alışamadım, hep evde kalıyordum yani ev, iş, okul, böyleydi. Türkçe de çok az biliyordum, dışarı çok az çıkıyordum o yüzden. İşe girince Türkçem daha fazla gelişti.” (K-9, 21)

3.3.2. Dışlanma/Damgalanma

Mülteci gençlerin göç ettikleri ülkede yaşadıkları bir diğer önemli zorluklardan biri de dışlanmaya ve damgalanmaya maruz kalmalarıdır. Katılımcılardan bazıları herhangi bir dışlanma yaşamadıklarını belirtirken bazıları günlük yaşamlarında “Suriyeli” olarak etiketlendiklerini ve geldikleri için halkın kendilerine öfkeli olduklarını, sözlü ve fiziksel olarak rahatsız edildiklerini, bir katılımcıda bu konuda okulda hem öğretmenleri hem arkadaşları tarafından ayrıştirildiğini dile getirmiştir:

“Bazı Türkler biz aramızda Arapça konuşunca Arapça konuşmamızı istemiyorlar, sorun çıkartıyorlar ve ayrımcılık yapıyorlar. Biz birkaç gün önce yolda yürüyorduk ve biri geldi ‘siz Suriyeliler buradan ne zaman gideceksiniz sizden ne zaman kurtulacağız’ diye bize bağırdı. Bu olayla bir süre önce arkadaşım Eminönü’nde öldürüldü.” (K-8, 24)

“Dışlanma çok yaşamıştık, yani onlar ‘niye buraya geldiniz niye savaşmadınız’ diyorlar, zaten sorun devlet, devlet olunca kiminle savaşacaksınız ki, yani zaten bozuk olan devlet, kiminle savaşacağım, ben de öyle diyenleri dinlemiyordum yani, gülüp geçiyordum, bilmedikleri için bu kadar konuşuyorlar.” (K-9, 21)

“Türk okullarında çok ayrımcılık yaptılar bana. Bir gün Suriyeli bir öğrenci, Türk bir öğrenciyle kavga etmiş, bana geldi söyledi, ben de neden kavga ediyorsunuz diye Türk öğrencilerle konuşmaya gittim, sonra beni dışarıda beklemişler bir sürü öğrenci toplayıp, bana küfrettiler ve bıçak çektiler, ben de okulun idaresine söyledim, bir şey yapmadı, ayrımcılık sadece öğrencilerde değil öğretmenlerde de aynı şekildeydi, bir şey olduğunda sorunlu ben oluyordum” (K-10, 21)

3.3.3. Komşuluk İlişkileri

Mülteci gençler ve aileleri yapılan göçle beraber yeni yerleşim yerinde yeni komşuluk ilişkileri geliştirmek durumunda kalmışlardır. Katılımcılardan bazıları komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğunu, komşularının iyi olduklarını ve zor durumlarda birbirlerine yardımcı olduklarını; bazıları ise komşuluk ilişkilerinin iyi olmadığını ve kendilerinin Suriyeli olmalarından dolayı tartışma yaşadıklarını belirtmiştir:

“Türkiye’ye ilk geldiğimizde komşularımız çok iyiydi, bize yardımcı oldular, özellikle de korona döneminde çok yardımcı oldular. Komşularımız da çok iyiler, iyilikten başka bir şey görmedik.” (K-1, 21)

“Komşularımız ile aramız iyiydi ama sadece alt komşumuzla kavga ettik hatta dört beş kez polisi çağırdılar. Gürültü yaptığımızı söylüyorlardı ama biz 4 kişiydik, bir tane engelli kardeşim vardı, diğeri

de 11 yaşındaydı, yani çocuk olabilir ama gürültü yapacak kimse yoktu yine de polis çağırıyordu. Tartışmıştık bana birkaç kez bağırmişti ben de 'neden bağırıyorsun' diye sorduğumda 'Suriyeli olduğun için bağırıyorum' dedi. Benim de ağrıma gitti, dövecektim ama annem zor tuttu." (K-6, 28)

"Biz ilk geldiğimizde komşular ve çevredeki insanlar kabullenmedi ve bize zorluk yaşattılar, 'siz Suriyelisiniz gidin buradan' falan dediler ama yeni komşularımız iyi insanlar. Maddi olarak zorlandığımızda komşularımız yardım etti." (K-12, 27)

3.3.4. Ekonomik Kayıp

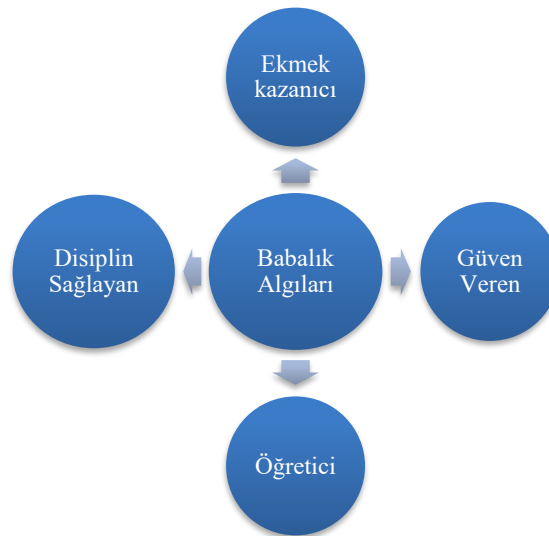
Savaşın ve yapılan göçün etkisiyle iş yerlerinin yıkıma uğradığı ve dolayısıyla mülteci gençlerin gelirlerinin ve mal varlıklarının kaybolduğu, sonucunda da ekonomik kayıplar yaşandığı saptanmaktadır. Bu ekonomik kayıp, gençlerin zorlu yaşam koşullarında göç etmelerine ve yaşamalarına sebep olmuş ve bazı katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmişlerdir:

"Orada her şeyimizi bıraktık, üstümüzdeki elbiseyle geldik sadece, her şeyimiz Suriye'de kaldı." (K-2, 28)

"Babamın nakış dükkânı vardı, orda nakış yapmayı öğrenmiştim, dükkân savaşta yıkıldı. Türkiye'de çalışmaya başlayıp ev tuttuktan sonra ailem ilk geldiğinde 2 ay boyunca yerde uyuduk, evi döşeyemedim, boştu, çünkü tüm paramı ailemi buraya getirebilmek için ve ev tutmak için harcadım, ev eşyası almaya param kalmamıştı." (K-3, 22)

3.4. Mülteci Gençlerin Babalığa Dair Algıları

Çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynayan babalık, çocukla olan ilişkinin niteliğine etki etmekte ve çocuğun babalık algısını biçimlendirmektedir. Katılımcılardan alınan bilgilere göre babanın ekmek kazanıcı, güven veren, öğretici ve disiplin sağlayıcı rollerinin baskın olduğu dikkati çekmektedir.

Şekil 1. Mülteci Gençlerin Babalığa Dair Algıları

Bazı katılımcılar tarafından babalık, evin giderlerini ve çocuklarının masraflarını karşılayan, çocuklarının bakımını üstlenen, ailesinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan ve onlar için çabalayan bir konumda olup babanın ekmek kazanan bir rolü olduğunu şu şekilde aktarmışlardır:

“Suriye’de biz aşiret ailesiydik, en iyi evde oturuyorduk, en güzel kıyafetleri giyiyorduk, babam her şeyi getirirdi, kendisi giymezdi bayramlarda bize her şeyi alırdı. Bizi okutuyordu ve her şeyi kendisi yapıyordu.” (K-8, 24)

“Baba her şeydir, evin direğidir, çocuklarına bakar, onları okutur, eve bakar, babam da hep çalışırdı.” (K-11, 23)

“Baba senettir, çocuklarını büyütmek, beslemek ve ailesine bakmak, öğretmek zorundadır, isteklerini gidermelidir.” (K-15, 24)

Bazı katılımcılar tarafından ise babalık, çocuğun bakımını üstlenmekle beraber çocuğa karşı destekleyici, koruyucu, güç kaynağı ve güven verici olarak algılanmaktadır:

“Herhangi bir baba çocuklarını büyütür, yetiştirir. Baba bir evde her şeydir, baba olmayınca çocuğun dayanağı da olmuyor.” (K-7, 28)

“Baba her şeydir, babam olsaydı sokakta bile kalırdım, sıkıntı olmazdı. Bizi saygıdan, sevgiden mahrum bırakmazdı, bize güç verirdi, güven verirdi.” (K-13, 24)

Katılımcılardan bazılarının ifadelerine göre baba; şefkatli bir tutum içerisinde olup; yol gösterici, ailede sözü geçen, çocuklarına doğruyu ve yanlış öğreten, kendilerini terbiye eden bir roldedir. Buna göre bazı katılımcılar babalığın öğretici ve disiplin sağlayıcı olarak algılandığını şöyle dile getirmişlerdir:

“Babanın görevi çocuklarını yetiştirmek, büyütmek, beslemektir. Bizim orada babaların sözünden çıkılmaz, babanın sözü çok dinlenir. Benim babam çok iyiydi, hiç şiddet falan uygulamazdı ama bazen yanlış şeyler yapınca kulağımızı falan çekerti o kadar, ama gayet güzel bir babaydı. Zamanında babamın sözünden çıkmazdım.” (K-6, 28)

“Babam çok anlayışlı biriydi, ben ya da kardeşim yanlış yaptığımızda bağırarak gelmezdi, anlayışla ve yanlışlarımızı anlatarak gelirdi. Bazen annem bizi şikâyet ederdi ama babam bize kızmazdı, bizimle güzelce konuşurdu.” (K-10, 21)

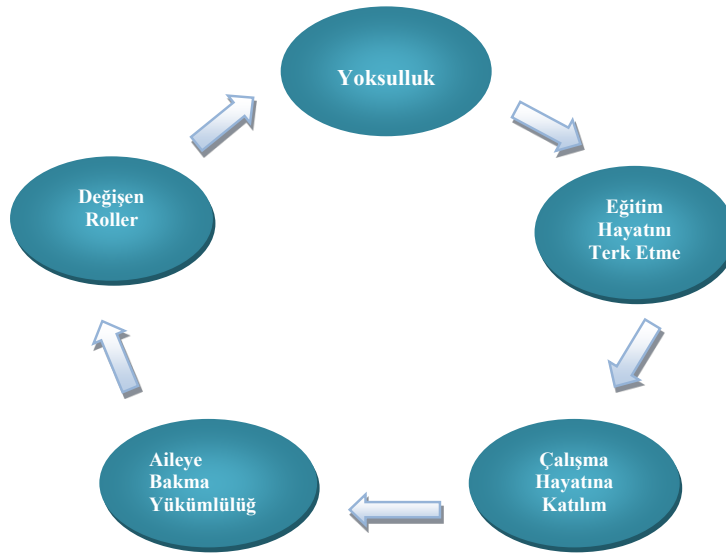
“Bir baba çocuklarına her şeyi öğretir, doğru yolu gösterir, baba ailesinin yanında durur.” (K-12, 27)

Babalığın çoklu yönüne vurgu yapan K-4 babalığı; ailesinin ve evinin tüm masraflarını üstlenen, koruyup kollayan ve güven veren bir rol olarak tanımlanmaktadır:

“Baba evdeki her şeydir, tüm masraflarını, okul giderlerini her şeyini karşılayan kişidir, ne yaparsan yap arkandadır. Baba senettir, güvendir. Ben sorunlu bir insandım, her seferinde bir şeyler yapardım ama hiç düşünmezdim ne olacak diye, çünkü bilirdim ki babam benim arkamda durur, ne yaparsam yapayım babam beni kurtarır.” (K-4, 30)

3.5. Babasızlığın Mülteci Gençler Üzerindeki Etkileri

Babalarının vefatından sonra mülteci gençlerin ve ailelerinin maddi kayıplar yaşadıkları ve sonucunda yoksulluğun ortaya çıktığı görülmüş olup bu faktör, gençlerin çocuk yaşta eğitim hayatını terk edip çalışma hayatına katılım sağlamalarının temel sebebi olmuştur. Çalışma hayatına katılım sağlamak zorunda kalan gençler; başta ailedeki ekonomik sorumluluk olmak üzere kardeşlerini okutmak, onların okul masraflarını gidermek, ailedeki diğer bireylerin ihtiyaçlarını gidermek ve evin kira ve fatura giderlerini karşılamak gibi sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bu sorumluluklar ile ailedeki rollerin değiştiği gözlemlenmiş olup sonucunda gençler, çocuk yaşta büyümek zorunda kaldıklarını ve aile reisi rolünü üstlenerek yaşından büyük sorumluluklar aldıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 2. Babasızlığın Mülteci Gençler Üzerindeki Etkileri

3.5.1. Yoksulluk

Mülteci gençlerin yaşadıkları baba kaybı sonrası hanedeki gelir durumlarının düştüğü, bu sebeple ekonomik zorluklar yaşadıkları ve ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektikleri görülmekte, bu da beraberinde yoksulluğu ortaya çıkartmaktadır. Hanede gelir getiren bir babanın olmayışı aile üyelerinin refah seviyesini de düşürmektedir. Baba kaybı sonrası maddi zorluklar yaşadıklarını ifade eden katılımcılar, günlük yaşamlarında evin geçimini sağlamakta zorlandıklarını ve kazançlarının ihtiyaçlarını karşılama noktasında yetersiz kaldığını şu şekilde anlatmaktadırlar:

“Savaş başladıktan sonra babamı da kaybettik neyiz varsa gitti tamamen sıfırın altından başladık. Tabi en çok ekonomik olarak zorlandık, babam öldükten ve savaş olduktan sonra artık gelirimiz yoktu, biz çalışıp kazanmamız lazımdı, kardeşimle çalıştık yani maaşlar da çok düşüktü ancak bir ev kirasına, yemesine, içmesine ancak yetiyordu.” (K-6, 28)

“Babamın olmaması maddi açıdan bize hala daha zorluk veriyor, çünkü dünya çok pahalı, maddi konuda çok zorluk çektik, ay sonunda maaşı aldığımızda hemen gidip bir yerlere ödeme yapıyorsun, ay

sonuna kadar yetmiyor, o yüzden zorluk çekiyoruz, babam olsaydı bu kadar zor olmazdı.” (K-11, 23)

3.5.2. Eğitimi Terk Etme ve Çalışma Hayatına Katılım

Babasızlık maddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Yaşanan maddi sorunlar sebebiyle mülteci ailelerdeki çoğu çocuk küçük yaşta eğitim hayatını terk edip çalışma hayatına katılım sağlayıp aile ekonomisine katkıda bulunmak zorunda kalmaktadır. Katılımcılardan alınan veriler doğrultusunda; ekonomik durumlarının yetersiz oluşu, hane gelirine katkı sağlaması için çocukların eğitim hayatından kopup iş hayatına katılmalarını zorunlu kıldığı tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları babaları hayattayken eğitimlerine devam ettiklerini ancak hanede gelir getirici rolde olan babanın kaybıyla gelirlerinin düştüğünü, eğitimlerine devam edebilmek için maddi imkânlarının olmadığını, bu sebeple okulu bırakmak zorunda kalıp çalışmaya mecbur olduklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“6.sınıfa kadar okudum, 10 yaşında çalışmaya başladım. Çünkü ailemin maddi durumu iyi değildi. Annem okulu bırakmamı söyledi ve çalışmamı istedi, ben okulu bıraktım ve kardeşlerim de okulu bıraktı. Babam vefat etmeden önce sadece yaz tatillerinde çalışıyordum. Okulu bırakmak tabii zor oldu ama zorundaydım ya açlıktan ölürdük ya da çalışırdık.” (K-14, 27)

“Okuluma devam edemedim, kardeşlerim de aynı şeyi yaşadılar, eğitimlerine devam edemediler, bazen çalışmak zorunda kalıyor çocuklar, çünkü sonuçta her şey ekonomiğe bağlı biliyorsunuz. İhtiyaçlarımızı gidermek için maalesef çalışmak zorunda kaldılar, bizde istemedik çalışmalarını ama maalesef zorundayız.” (K-2, 28)

“Hayatımız çok değişti, kardeşlerim okuyorlardı, babam ölünce buraya geldikten sonra okumadılar, hiç okula gitmediler... Eğitim durumum üniversite 3.sınıf, hukuk bölümü ama devam edemedim. Çalışmak zorunda kaldım, imkânımız yoktu... Babam olsaydı devam edebilirdim, kardeşlerim de ben de okuyabilirdik ama okuyamadık, çünkü maddi durumumuz çok düşmüştü.” (K-4, 30)

3.5.3. Aileye Bakma Yükümlülüğü ve Değişen Roller

Yapılan görüşmeler doğrultusunda; baba kaybının beraberinde getirdiği maddi kayıpla beraber mülteci gençlerin ailelerine bakabilmek, evin giderlerini karşılayabilmek ve kardeşlerini okutabilmek adına eğitim hayatından soyutlanıp çalışma hayatına katılım sağladıkları görülmektedir. Bu doğrultuda dikkati çeken unsur, çocukların küçük yaşta ailelerinin ve evin sorumluluğunu üstlenip aile içi rollerin değişerek hane reisi rolünü üstlenmeleri olmuştur. Katılımcılardan K-3 kardeşlerinin eğitimlerine devam edebilmesi için kendisinin okula devam edemeyip çalışmak zorunda kaldığını, ailesine bakma yükümlülüğü ile çocukluk hayatı yaşayamadığını ve baba rolünü üstlendiğini şu şekilde söylemiştir:

“Okuluma devam edemeyip çalışmak zorunda kaldım, anneme ve kardeşlerime baktım... Kardeşlerim daha küçüktü, benim yaşım 10'du, kardeşlerimi geldikleri gibi okula yazdırdım, çünkü babam öyle isterdi. Babam ve abim şehit olduktan sonra kendimi sanki 9 yaşında gibi değil de 30 yaşında gibi hissettim, sanki kalbimden çocukluğum alındı, 30 yaşında biri oldum. Kardeşlerim beni ağabeyleri gibi değil de babaları gibi görüyorlar.” (K-3, 22)

Yine katılımcılardan K-15, annesi ve kardeşlerinin Türkiye’de olmamasına rağmen onların bakımı ile ilgilendiğini, kardeşlerini kendisinin okuttuğunu, annesine ve kardeşlerine bakabilmek adına, ayrıca yaşadığı evin de giderlerini karşılayarak ekonomik sorumluluğu üstlendiğini, ailesinin hayatta kalmasının kendisine bağlı olduğunu şöyle aktarmıştır:

“Annem ve kardeşlerim Suriye’de. Onlara para gönderiyorum, kardeşim okuyor. Kardeşimin ve annemin isteklerini karşılamaya çalışıyorum, kardeşimi okutuyorum. Çalışmazsam eğer ailemi yaşatamam, babam da olmadığı için zorlanıyorum, benden başka kimse yok. Dedemin yanında yaşıyorum, ben buraya da yardım etmek zorundayım, ev kirasında ve faturada.” (K-15, 24)

K-9 ise kendisini baba rolünde gördüğünü ifade etmiş ve evdeki tüm giderlerin kendisine ait olduğunu ve bu sebeple ekonomik sorumluluk üstlendiğini dile getirmiştir:

“Babamdan sonra abim yerine geçti, ekonomik sorumluluk ondaydı, abim gittiğinden beridir o sorumluluk bende şimdi... Şimdi ben çalışıyorum, birikim yapıyorum, ev kirası, faturalar, yemek gibi her şey benim üstümde, buraya geldikten sonra evin babası ben oldum gibi. Yani evi ben idare ediyorum, kira, faturalar, ekmek, yemek ben getiriyorum, mesela bir yere gittiğimiz zaman her şeyi ben yapıyorum, ödüyorum.” (K-9, 21)

3.5.4. Sosyal İlişkilerde Değişim

Katılımcıların önemli bir kısmının ifadelerinden alınan verilere göre; babasızlık sonrası mülteci gençlerin akraba ilişkilerinde değişim gözlemlenmiş olup, babalarının vefatı ardından akrabalarının kendilerine sahip çıkmadıkları ve kendilerini aramadıkları ancak babaları hayattayken birbirlerini ziyaret ettikleri, bu iletişimin babaları sayesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bazı katılımcılar tarafından şöyle ifade edilmiştir:

“Bizim burada baya akrabamız var, babam öldükten sonra bize hiç kimse sahip çıkmadı, bana sahip çıkmasınlar da kardeşlerime sahip çıksalardı, babam varken böyle değildi, görüşüyorduk, akrabalarla ilişkimiz iyiydi.” (K-2, 28)

“Yok, iletişim bitti, babam varken konuşuyorduk, öldükten sonra iletişimimiz kalmadı, artık herkes kendi derdine düşmüş, aramızda sadece saygı var, o kadar.” (K-13, 24)

“Akrabalarımızla hep gidip geliyorduk ama babam vefat ettikten sonra herkes kendi hayatına baktı. Babamın kardeşleri vefat etti kimse kalmadı. Akrabalarımız her 2 senede bir yanımıza gelirler ya da gelmezler.” (K-14, 27)

Babaları vefat ettikten sonra katılımcılardan yalnızca K-8 ve K-15 tarafından akrabalık ilişkilerinde herhangi bir değişim olmadığı söylenilmiştir:

“Akrabalarımızla ilişkimiz çok iyi, babamın vefat etmesi hiç etkilemedi. Dayımlar ve amcalar her hafta bize gelirler.” (K-8, 24)

“İletişimimiz aynı, dayılarımla ve amcalarımla babam hayattayken de görüşüyorduk, babamdan sonra da görüşmeye devam ettik.” (K-15, 24)

Akrabalık ilişkileri dışında arkadaş ilişkileri boyutunda da bir değişim gözlemlenmiş olup bazı katılımcılar tarafından ayrımcılığa maruz kaldığı ya da dil bilmediği için arkadaş çevresi olmadığı beyan edilmiştir:

“Okulda yaşadığım ayrımcılık sonrası da Türklerden uzaklaştım ve Türk arkadaşlarım hiç yok, sadece Arap arkadaşlarım var, yani arkadaş çevrem çok sınırlı, sadece 2 tane arkadaşım var. Ben ilk geldiğimde içine kapanık bir çocuktum, arkadaşlarım yoktu, okula başladıktan sonra arkadaşlarım oldu, onlarla da sadece okulda görüşüyordum.” (K-10, 21)

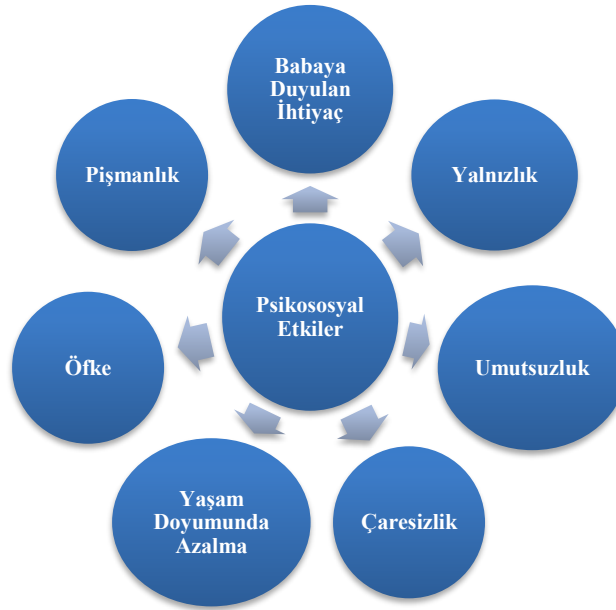
“Hemen arkadaş edinemedim, çünkü anlayabileceğimiz bir dil yoktu, sonra yavaş yavaş dil öğrenince kolay oldu tabii.” (K-2, 28)

Ayrıca babasının ölümü sonrasında çalışmak zorunda kaldığı ve vaktinin çoğu çalışma hayatında geçtiği için arkadaşlarıyla vakit geçirecek zamanı bulamadıkları da bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir:

“Arkadaş çevrem hiç yok, şimdiye kadar olmadı, çıkıp gezemiyorum, işten eve, evden işe gidiyorum.” (K-3, 22)

“Tüm hayatım çalışarak geçti. Kardeşlerim bazen dışarı çıkıp geziyorlar, benim içimde kalıyor, benim fazla arkadaşlarım yok çünkü sadece iş ev, ev iş, böyle, izinli olduğum günler bile evdeyim, sadece iş arkadaşlarım var, bir de ben spora gidiyorum, oradan da birkaç arkadaşım var ama sadece oradan ibaret, dışarıda görüşmüyoruz, dışarı çıkmıyorum, kimseyle takılmıyorum, hafta içi çalışıyorum zaten, hafta sonu oluyor, bakıyorum ki dışarı çıkacak arkadaşlarım hiç yok, napayım ben de o yüzden dışarı çıkmıyorum.” (K-11, 23)

3.5.5. Psikososyal Etkiler

Şekil 3. Babasızlığın Psikososyal Etkileri

3.5.5.1. Babaya duyulan ihtiyaç

Çocuklar, sağlıklı kişilik geliştirebilmek ve dış dünyayla uyum sağlayabilmek için annelerine ihtiyaç duydukları kadar babalarına da ihtiyaç duymaktadır. Mülteci gençler, savaşın etkisiyle yaşadıkları göç sonrası çeşitli zorluklar yaşamış ve baba kaybı, bu zorluğun şiddetini daha da artırmıştır. Gençlerin yaşadıkları zorluklarda babalarına duydukları ihtiyaç da artmaktadır. Katılımcılardan bazıları babalarına en çok maddi anlamda ihtiyaç duyduklarını söylemiş ve babaları hayatta olsaydı çalışmak zorunda olmayıp okullarına devam edebileceklerini, maddi olarak şu anki durumlarından daha iyi durumda olacaklarını ve ihtiyaçlarını rahatlıkla alabileceklerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Her durumda ve her anda tabii ki de babama hep ihtiyaç duyuyorum, ama en çok üstümde çok yük olunca hissediyorum, eğer o olsaydı, bu kadar her şeyi yüklenmezdim, bu kadar yorulmazdım. Babam olsaydı bu hayatımdan çok daha iyi bir hayatım olurdu, şimdi okuluma devam ediyordum, belki şu an üniversiteydim, çalışmak zorunda olmazdım, kardeşlerim ona bu kadar ihtiyaç duymazdı, çünkü babamı çok arıyorlar, özliyorlar, kısacası hayatımız bambaşka olurdu.” (K-1, 21)

“Mesela bir şey almak istiyorum ama maddi yönden alamıyorum, o zaman düşünüyorum, babam olsaydı alabilirdim diye, babam olmadığı için ne alırsam alayım düşünüyorum, istediğim şeyi rahatça alamıyorum, çünkü diyorum ki paramdan eksilir ve bize yetmez diye endişeleniyorum, ihtiyaçlarımı alamıyorum, o konularda babama çok ihtiyaç duyuyorum. Babam olsaydı biz bu kadar zorluk çekmezdik, ben ve abim okulumuza devam ederdik, belki yine çalışırdık ama bu kadar zorluk olmazdı... Biz şimdi iki yetime, yani üvey kardeşlerime bakıyoruz, 7 kardeşlik ve annem vardı sadece... Babam olsaydı o idare ederdi bizi.” (K-11, 23)

Bazı katılımcılar ise babalarının nasihatine, ondan alacağı tavsiyeye ihtiyaç duyduklarını söylemiş ve babaları hayatta olsaydı kendilerini yönlendirip doğru yolu göstereceğini belirtmişlerdir:

“Babam hayatta olsaydı her şey daha güzel olurdu ama ölüm hak tabii yapacak bir şey yok. Babam bana hep nasihat verirdi. Baba olmadığına bir evin tavanı yokmuş gibi oluyor. Babam beni hep yönlendirirdi, doğrusunu yanlışını gösterirdi.” (K-7, 28)

“İlk 3 yıl çok ihtiyacım vardı... Sorun olduğunda ona ihtiyaç duyuyorum, nasihat almak istiyorum. Şimdi kimseye güvenmiyorum, babam olsaydı ona giderdim, o bana nasihat verir ve doğru yolu gösterirdi.” (K-13, 24)

Katılımcılardan K-14 ve K-15 babalarına en çok ailecek toplu oldukları kalabalık ortamlarda ve özel günlerde ihtiyaç duyduklarını belirtmiş ve babaları hayatta olsaydı zorluk yaşamayacaklarını ve yaşamlarının daha kolay olacağını aktarmıştır:

“Toplu olduğumuz anlarda, mesela Ramazan ayında ve bayramlarda üzücü oluyor. Babam olsaydı bir sofrada otururduk, gülerdik, şakalardık. Ailemin sorumluluğunu da bu kadar kaldırmazdım, bu kadar çalışmazdım da, yıpranmazdım, babam olmadığı için çalışmak zorundayım.” (K-14, 27)

“Her birlikte olduğumuz zamanlarda, toplu anlarda hep ihtiyaç duyuyorum. Baba çok kıymetlidir. Babam olsaydı işimiz, hayatımız, annemin hayatı da daha kolay olurdu.” (K-15, 24)

K-12 ise kendisini destekleme ve koruma noktasında babasına ihtiyaç duyduğunu, babası hayatta olsaydı kendisinin daha koruma altında olacağını ve güçlü hissedeceğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Biz 4 erkek kardeşiz babam da olsa 5 erkek olurduk ve daha güçlü olurduk. Annem de var ama baba daha güçlü, bizim için herkesin önünde dururdu. Babam olsaydı okulumu bitirirdim, bir yere giderken babam olurdu hep, yanımda o olsaydı korkmazdım.” (K-12, 27)

3.5.5.2. Yalnızlık, umutsuzluk, çaresizlik

Yaşadıkları baba kaybı sonrasında mülteci gençler ayrıca günlük yaşamlarında da karşılaştıkları zorluklar ile çeşitli olumsuz duygular içerisinde olabilmektedirler. Katılımcılardan bazıları babalarının kaybıyla çocukluk dönemlerini yaşayamadıklarını, içine kapandıklarını, yaşadıkları zorluklar karşısında babası olmadığı için acı çektiklerini ve kendilerini yalnız hissettiklerini dile getirerek yalnızlık, umutsuzluk ve çaresizlik duygularını yaşadıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Nereye gitsek babamız yok, hep eksiğiz ya da bir yerde tartışırken herkesin yanında babaları var ama bizim yanımda kimse yok, böyle durumlarda gerçekten kendimi yetim hissediyorum.” (K-12, 27)

“Babamdan sonra çocukluğum kalmadı hemen büyüdüm, sorumluluklar aldım, içime kapandım.” (K-8, 24)

“İlk başta elbette çok zor oluyor, küçük bir çocuğu babasıyla görünce üzülüyordum, ama Allah sabır veriyor, dua ediyoruz. Babam öldükten sonra ben buraya geldiğimde küçüktüm, psikolojimiz bozulmuştu, diyordum ki ‘acaba babam olmadığı için mi biz bu kadar acı çekiyoruz?’ ama annem bu süreçte hep bizimle oldu, anneme kötü olduğumu hissettirmemeye çalıştım.” (K-10, 21)

3.5.5.3. Yaşam doyumunda azalma

Babasız kalan mülteci gençler; maddi zorluklar sebebiyle okula gidemeyip çalışmak zorunda kalmış ve ailelerine, kardeşlerine bakma yükümlüğü ile sorumlulukları daha da artıp yaşından erken büyümek zorunda kalmışlardır. Yaşadıkları bu zorluklar, gelecek beklentilerini olumsuz etkilemekte ve yaşam doyumunda azalmaya sebep olmaktadır. Bu durumu K-2 ve K-13 şöyle açıklamışlardır:

“İhtiyaçlarımızı gidermek için maalesef kardeşlerim çalışmak zorunda kaldılar. Kardeşimin psikolojisi bozuldu, babam varken hiç böyle değildi, babam öldükten sonra böyle oldu. Böyle bir şey olduğunda insan 10 yaş daha büyür, çünkü insan üstüne yük alıyor, sorumlulukları artıyor...” (K-2, 28)

“Okumak, para kazanmak, kendimi geliştirmek gibi bir şeyim kalmadı, önemi kalmadı artık, sadece yaşamak için yaşıyorum. Yaşıyorum ve çalışıyorum o kadar.” (K-13, 24)

3.5.5.4. Diğer

Diğer katılımcılardan farklı olarak K-3 baba kaybı sonrası öfke ve nefret duyguları yaşadığını; K-4 ise babasının hastalığına sebep olduklarını ve babasının vefatında yanında olamadıkları için pişmanlık ve suçluluk hissettiğini söylemiştir:

“Babam ve abim öldüğünde aklımı yitirdim ve kendimi parçalayacaktım. Oradan (Suriye’den) artık nefret ediyordum.” (K-3, 22)

“Babam öldükten sonraki 1 yıl bizim için çok hüzünlü geçti, hastalığının sebebi bizim yüzümüzden, biz gidince çok üzüldü. Babamın yokluğu çok dokundu. İlk bir yıl biz sanki hayatta yaşamıyorduk, babama veda bile edemedik, durumumuz çok zordu, babamın ölümü sonrası buraya geldikten sonra kendimi çok zayıf hissettim, psikolojik olarak çok kötüydüm, küçük bir çocuğu babasıyla gördüğümde hüzünlenirdim, hala daha kardeşlerim ve ben aynıyız, hüzünleniriz.” (K-4, 30)

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma ile mülteci ailelerde ortaya çıkan savaş sonrası göçün bir nedeni olan baba yoksunluğu ve bu babasızlığın yaşanılan zorluklarda nasıl bir etkisinin olduğunu, babasızlığın kişiyi ve ailesini ne yönde etkilediğini, aynı zamanda Suriyeli gençlerin babasızlık deneyimlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda yaşları 18-30 arasında olan genç Suriyeli erkek bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları, göç sürecinin aile yapıları üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle, mülteci statüsündeki ailelerin, başlangıçta çekirdek aile yapısına sahip olmalarına karşın, göçün tetiklediği değişimler sonucunda parçalanmış aile yapılarına veya birden fazla ailenin bir arada yaşadığı genişletilmiş aile yapılarına evrildiği gözlemlenmiştir. Bu dönüşüm, çekirdek aile yapısından genişletilmiş aile yapısına, oradan tekrar çekirdek aile yapısına ve bazı durumlarda yeniden genişletilmiş aile yapısına geçişleri içermekte olup, göçün aile yapısı üzerindeki çeşitlendirici ve dönüştürücü rolünü vurgulamaktadır. Ekmen ve Koçak’ın (2020:188) “Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri” adlı çalışmasında da görüşülen katılımcıların yarısı göçün etkisiyle aile üyelerinden ayrılma ya da aile üyelerinin vefatı sonucu kişi sayısının azalmasıyla aile yapısının çekirdek aile olma özelliğini koruduğu ancak mevcut ailenin parçalandığı ya da çekirdek aile yapısına sahipken aileye yeni üyelerin katılımıyla geniş aile özelliğine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir.

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde, babasızlığa maruz kalan mülteci gençler arasında babalarının kayıplarının savaşa bağlı tutuklama, zorla alıkoyma, işkence, siyasi görüş farklılıkları ve sivil saldırılar gibi sebeplerle gerçekleştiği belirlenmiştir. Bu bulgular, söz konusu gençlerin ağır travmatik deneyimlere maruz kaldıklarını ima etmektedir. Literatürde Almqvist ve Brandell-Forsberg (1997:359) tarafından yürütülen bir çalışmada, mülteci çocukların maruz kaldıkları travmatik deneyimler arasında babanın hapsedilmesi, tutuklanması ve sivil saldırılara uğraması gibi unsurların yer aldığına dikkat çekilmektedir. Bu öncül çalışmayla elde ettiğimiz sonuçların uyumlu olduğu gözlenmiş, bu da araştırmamızın mülteci çocukların babalarını kaybetme süreçlerini ve bu kayıpların nedenlerini detaylı bir şekilde açıklama potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızın bulguları, mülteci gençlerin babalık algıları üzerine önemli içgörüler sunmaktadır. Babalık algısının, çocuk ve babası arasındaki ilişkinin kalitesini önemli ölçüde etkileyen ve baba figürünün çocuklar nezdinde nasıl anlamlandırıldığını belirleyen kritik bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarımıza göre, babaların ilk ve en temel olarak, ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, evin masraflarını üstlenen ve böylelikle aile bireylerinin maddi bakımını sağlayan ekmek kazanıcı olarak algılandığı görülmüştür. Bu bulgu, Aytekin ve arkadaşlarının (2016:173) çalışmasında katılımcı çocukların babalarını temelde "para getiren" olarak tanımlamaları ve babalığın ekonomik boyutuna vurgu yapmalarıyla paralellik göstermektedir. Araştırmamız, babalık kavramının aynı zamanda güven, koruma ve destek sağlama yönlerini de kapsadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Ünal ve Kök'ün (2015:1146) çalışmasında babanın çocuğun gelişimindeki rolleri arasında sevgi ve güven verici, destekleyici, yönlendirici ve disiplin sağlayıcı rollerin altı çizilmiştir, bu da araştırmamızın sonuçları ile uyumludur. Son olarak, araştırmamızda babalık algısı, aile içerisinde otorite sahibi, yol gösterici, öğretici ve disiplin sağlayıcı bir figür olarak tanımlanmıştır. Goldman ve Goldman (1983:811) tarafından yapılan çalışmada da babalık, aile içindeki yüksek statüyü, otoriteyi ve liderliği temsil eden rollerle ilişkilendirilmiş, bu da babalık algısının otorite ve liderlik yönlerine işaret etmektedir. Araştırmamızın bulguları, literatürde yer alan bu çalışmaların sonuçları ile uyumlu olup, mülteci gençler arasında babalık algısının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve hem ekonomik hem de duygusal destek, rehberlik ve disiplin sağlama rollerini içerdiğini doğrulamaktadır.

Brotherson, Yamamoto ve Acock'un (2003:193-194) vurguladığı üzere, babanın aile içindeki varlığı, çocuğun refah seviyesi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Araştırmamızda elde edilen veriler, babalarını kaybeden mülteci gençlerin sosyoekonomik durumlarının ciddi şekilde olumsuz etkilendiğini, babasızlık durumunun yoksulluğa yol açtığını ve ailelerin babanın ekonomik katkısını kaybettiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNCHR) 2014 yılında yayımladığı "Woman Alone" raporunda (2014:10) yer alan, eşlerini kaybetmiş kadınların ve dolayısıyla babasız kalan ailelerin karşılaştıkları ekonomik güçlüklerle paralellik göstermektedir. Raporda, bu ailelerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları en büyük zorlukların başında yiyecek ve kira gibi temel ihtiyaçları karşılayamama durumunun geldiği belirtilmiştir. Benzer şekilde, McEwen (2007:44) tarafından yapılan çalışma da mülteci çocukların ortalama gelirin oldukça altında bir yaşam standardına sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmaların sonuçları, babanın ekonomik ve sosyal desteğinin ailelerin refah seviyesi üzerindeki kritik önemini vurgulamakta, babasız kalan mülteci ailelerin karşılaştığı maddi zorluklara dair derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Araştırmamız, bu literatür incelemesiyle uyumlu bulgular elde etmiş ve babanın yokluğunun, özellikle mülteci durumundaki ailelerde, çocukların sosyoekonomik refahı üzerinde derin ve olumsuz etkiler bıraktığını doğrulamıştır. Bu bağlamda, babanın aile yapısındaki rolünün sadece duygusal değil, aynı zamanda ekonomik bir temele de sahip olduğu ve bu rollerin ailenin genel refahı üzerindeki etkisinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularımız, mülteci gençlerin babasızlığın ardından eğitim hayatlarını erkenden terk ederek iş gücüne katıldıklarını ve bu süreçte ailelerine ekonomik destek sağlama yükümlülüğünü üstlendiklerini göstermektedir. Bu durum, aile içi rollerin yeniden şekillenmesine ve çocukların erken yaşta ciddi sorumluluklar almasına neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR, 2014:10) raporundaki verilere göre, babanın görev ve sorumlulukları çoğunlukla ailenin en büyük erkek çocuğu tarafından üstlenilmekte, bu da mülteci gençlerin erken yaşta çalışma hayatına atılarak ailenin geçimini sağlamaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, eğitimlerini terk eden ve çalışmaya başlayan mülteci çocukların genellikle düşük eğitim düzeyine ve dolayısıyla düşük ücretli, düzensiz işlerde çalışmaya mecbur kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu durum, yoksulluk döngüsünün sürdürülebilirliğine ve derinleşmesine katkıda bulunabilecek bir faktör olarak

değerlendirilmektedir. Landale, Thomas ve Van Hook (2011:5) tarafından yapılan ve Meksikalı göçmen çocukların yaşam koşullarını inceleyen araştırmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Bu çalışma, göçmen çocukların maddi kaynakların kısıtlı olması ve eğitim seviyelerinin düşük olması gibi zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını belgelemektedir. Ayrıca, aynı araştırmadan elde edilen bir diğer önemli bulgu, Meksikalı göçmen çocukların yaklaşık %34'ünün yoksulluk sınırının altında yaşamak zorunda kaldığıdır. Bu bulgular, mülteci gençlerin ve göçmen çocukların karşılaştıkları ekonomik ve eğitimsel engellerin, geniş çaplı sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Babasızlık sonucu aile içindeki rollerin değişimi ve erken yaşta çalışma hayatına atılmanın, çocukların uzun vadeli refahı ve toplumsal entegrasyonu üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceği sonucuna varılmıştır. Bu durum, mülteci ve göçmen çocukların karşılaştıkları zorlukların, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ele alınması gereken karmaşık sorunlar olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmamızdan elde edilen bulgular, mülteci gençlerin büyük bir kısmının zamanlarının çoğunu iş hayatında geçirdiğini, dil bariyeri ve sosyal dışlanma nedeniyle arkadaşlık ilişkileri kurmakta zorluk çektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal ağların gelişimine ve akran ilişkilerinin kurulmasına engel teşkil etmektedir. Ereş (2016:68) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, dil engelinin mülteci çocukların sosyal ilişkileri üzerinde olumsuz bir etki yarattığı, akran grupları içinde kabul görme süreçlerini zorlaştırdığı belirtilmiştir. Bu bulgular, dil yetersizliğinin mülteci çocukların sosyal entegrasyon sürecinde önemli bir engel oluşturduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Şahin (2020:502) tarafından yürütülen çalışma, Suriyeli gençlerin eğitim süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ele almakta ve mülteci gençlerin sosyal ilişkilerinin önündeki engeller olarak dil eksikliği, ayrımcılık ve sosyal dışlanmayı işaret etmektedir. Bu çalışmalar, mülteci gençlerin sosyal çevrelerini sınırlayan ve onların toplumsal uyum süreçlerini olumsuz etkileyen faktörleri vurgulamaktadır. Bu bulgular, mülteci gençlerin sosyal entegrasyonu ve akran ilişkileri geliştirme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların, dil yetersizliği ve sosyal dışlanma gibi faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir. Dil engelinin aşılması ve sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi, mülteci gençlerin toplumsal entegrasyonu ve psikososyal refahı için kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, dil eğitimi programlarının güçlendirilmesi ve sosyal içerme stratejilerinin geliştirilmesi, mülteci gençlerin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmede önemli adımlar olarak değerlendirilmelidir. Çalışmamız sırasında edinilen veriler, babasızlık durumunun ardından çocuklar üzerinde beliren psikososyal etkilerin derinliğini de gözler önüne sermektedir. Gelişim psikolojisi literatüründe, bir çocuğun sağlıklı gelişimi için anne figürü kadar baba figürünün de hayati öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Balin (2021) tarafından yapılan çalışmalar, çocukların annelerinin sunduğu sevgi ve ilgi kadar babalarıyla kurdukları bağın da önemini ortaya koymuştur. Güvenli bağlanmanın gelişiminde babaların rolü, çocuğun dış dünya ile ilişkilerini ve karşılaştıkları zorluklara karşı dirençli olmalarını duygusal açıdan güçlendirmede merkezi bir faktör olarak kabul edilmektedir (Bond, 2019). Mkhonto'nun (2016) araştırması ise, babasız büyüyen çocukların günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklar karşısında daha kırılgan olduklarını ve yüksek stres seviyeleri yaşadıklarını belirtmektedir. Bu bulgular, babanın varlığının çocuğun karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilme yeteneğini geliştirmede önemli bir destekleyici rol oynadığını işaret etmektedir. Araştırmamız sonucunda, genç bireylerin babalarının yokluğunda karşılaştıkları zorluklarla mücadelede babalarının sağlayabileceği desteğe özellikle ihtiyaç duydukları gözlemlenmiştir. Babasızlık durumunun gençler üzerindeki etkilerine dair katılımcı yorumları incelendiğinde, özellikle ekonomik destek, rehberlik, güven ve koruma gibi alanlarda babalarının rolünün özlemine çektikleri tespit edilmiştir. Özdal ve Aral (2006:259) tarafından yürütülen araştırma, babaların yokluğunun çocuklar üzerindeki etkilerini daha da derinleştirerek, babaların kontrol ve disiplin sağlama gibi fonksiyonlarında çocukların bir eksiklik hissettiğini ortaya koyar. Bu bulgular, babaların gelişim sürecindeki rollerinin yalnızca duygusal destekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda çocukların toplumsal ve bireysel davranış kalıplarının

oluşumunda da kritik bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, babasızlık durumunun çocukların gelişimi üzerindeki çok boyutlu etkilerinin, politika yapıcılar ve uygulayıcılar tarafından dikkatle ele alınması gereken bir konu olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamızın son bulgusu olarak babasız kalan mülteci gençlerin ve ailelerinin göç sonrası yaşamış oldukları zorluklar ele alınmıştır. Yaşanılan bu zorluklar arasında ekonomik kayıp ve sonucunda ortaya çıkan düşük sosyo-ekonomik durum, dil bilmemekten kaynaklanan sorunlar, komşulardan ve çevre tarafından gösterilen ayrımcılık ve dışlanmanın yer aldığı tespit edilmiştir. Kiselev ve arkadaşlarının (2020:7) yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçları da çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçları doğrular niteliktedir. Bu araştırma sonuçlarına göre İsviçre’de yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar arasında dil sorunları, düşük sosyo-ekonomik durum, işsizlik, kültürel sorunlar ve uyum sağlayamama, son olarak yaşadıkları ayrımcılık yer almaktadır.

Akademik literatürde babanın çocuk gelişimi üzerindeki rolüne ilişkin araştırmalar, babanın varlığının özellikle zihinsel, duygusal, sosyal ve cinsel gelişim alanlarında kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kuzucu (2011:82) bu etkileri detaylandırmış, Stephens ise (1961:62) babanın özellikle erkek çocuğun cinsel kimlik ve cinsiyet rollerinin inşasında hayati bir etken olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede babanın eksikliğinin, akademik başarıda gerileme, davranışsal problemler ve düşük özsaygı gibi psikososyal sorunlara yol açtığı gözlenmektedir (East vd., 2006:289-290). Ayrıca, özellikle erkek çocuklarda depresyon ve antisosyal davranışların artış eğilimi bulunmaktadır (O’Neill, 2002:5; Bond, 2019:102).Yürütülen çalışmamız, babanın yokluğunun ardından çocuklarda babaya duyulan ihtiyaç hissinin yanı sıra yalnızlık, umutsuzluk, çaresizlik, öfke ve pişmanlık gibi negatif duygusal durumların yaşandığını da doğrulamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “Tek Ebeveynli Aileler” başlıklı 2011 tarihli raporda (s.100), parçalanmış aile yapısının çocuklar üzerinde yarattığı olumsuz duygusal deneyimler arasında mutsuzluk, üzüntü, korku, kaygı, özlem, yalnızlık, eksiklik hissi, öfke ve kırgınlık sıralanmıştır. Bu rapordan elde edilen bulgular ile kendi araştırmamızdan çıkan sonuçların örtüştüğü görülmekte, bu da babasızlığın çocuklar üzerindeki geniş kapsamlı ve derin etkilerini bir kez daha vurgulamaktadır. Bu sonuçlar, babasızlık durumunun çocuklar üzerindeki kompleks etkilerinin daha fazla dikkate alınmasını ve bu alanda politika geliştiricilerin, araştırmacıların ve uygulayıcıların odaklanması gereken bir alan olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Suriyeli genç erkeklerin babalarını kaybettikten sonraki psikososyal mücadelelerinde başvurdukları destek mekanizmaları ve başa çıkma stratejilerinin çok fazla olmadığı gözlemlenmektedir. Akraba ve komşuluk ilişkileri, sivil toplum kuruluşlarından sosyal yardım, ailenin geçimi ve güvenliği içsel motivasyonlara sahip olduğu gözlemlense de bu gençlerin, karşılaştıkları psikososyal zorluklara ve kısıtlı sosyal hizmet kaynaklarına ulaşamamanın ortaya çıkardığı sonuçlarla baş edebilme noktasında içsel ve dışsal kaynaklardan yeterince yararlanamadıkları anlaşılmaktadır. Babasızlığın getirdiği psikososyal sorunlarla mücadelede genç erkeklerin sahip olduğu kaynakların ve kullandıkları stratejilerin yetersizliğinin en önemli nedeni olarak; sosyal destek sistemlerinin erişilebilirliğinin kısıtlı olması, mülteci topluluklarına yönelik özelleştirilmiş destek programlarının yetersizliği ve genç erkeklerin kendi ihtiyaçlarına uygun destekleri arama konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları gösterilebilir. Bununla birlikte babasız gençlerin karşı karşıya kaldığı kültürel ve dil bariyerleri, onların mevcut sosyal hizmet kaynaklarına erişimini ve bu kaynaklardan faydalanabilme kapasitesini de önemli ölçüde kısıtladığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, babasızlığın etkileriyle mücadelede gençlerin başvurabileceği psikolojik danışmanlık, eğitim ve istihdam fırsatları, hobi ve spor aktiviteleri gibi destek mekanizmalarına yoğun ve yorucu çalışma şartlarından dolayı erişilememekte, dolayısıyla bireysel gelişim kaynaklarından mahrum kalabilmektedirler. Bundan dolayıdır ki babasız mülteci gençlerin psikososyal destek programları, eğitim bursları ve ekonomik yardım paketleri ile

Güneysu, K., Acar, B. & Yaman, Ö.M. (2024). Babasız Evin Erkeği Olmak: Suriyeli Çocuk ve Gençlerin Babasızlık Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 381-406.

desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Dil eğitimi, kültürel uyum programları ve toplumsal farkındalık projeleri ile toplumsal entegrasyonlarının sağlanması, bu gençlerin yerel topluluklarla kaynaşmalarını ve ayrımcılıkla mücadele etmelerini kolaylaştıracaktır. Ayrıca, aile destek programları ve sosyal yardım ağları güçlendirilerek, babasız kalan mülteci ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamaları sağlanmalıdır. Bu ve benzeri öneriler babasız mülteci gençlerin karşılaştıkları zorlukları hafifletmenin ve onların topluma sağlıklı bir şekilde entegrasyonunu sağlamanın yanında bu gençlerin göç ettikleri toplumda uyum sorunları yaşama, suça karışma, radikalleşme ve sosyal dışlanma gibi riskleri azaltmak için de önemlidir. Toplumun geneline yayılan bu tür risklerin önlenmesi, hem mülteci gençlerin hem de ev sahibi toplumun güvenliği ve refahı açısından kritik bir rol oynayacaktır.

Etik Beyan

Araştırma, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın 06.12.2022 tarih ve 2022/440 sayılı kararı ile etik açıdan uygun görülmüştür.

Katkı Oranı Beyanı

Çalışmadaki yazarların tümü çalışmanın yazılmasından taslağın oluşturulmasına kadar tüm süreçlere eşit oranda katkı sağlamış ve nihai halini okuyarak onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yapılan bu çalışma gerek bireysel gerekse kurumsal/örgütsel herhangi bir çıkar çatışmasına yol açmamıştır.

KAYNAKÇA

- Allsopp, J., Sigona, N., ve Phillimore, J. (2014). Poverty Among Refugees and Asylum Seekers in the UK: An Evidence and Policy Review. Birmingham: University of Birmingham, Institute for Research into Superdiversity.
- Almqvist, K. ve Brandell-Forsberg, M. (1997). Refugee Children in Sweden: Post-traumatic Stress Disorder in Iranian Preschool Children Exposed to Organized Violence. *Child Abuse & Neglect*, 21(4), 351-366.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2015). Göç ve Sermaye İlişkisi ve Türkiye'de Göçmen Çocuk Emeği. *DİSKAR*, 116.
- Aytekin, Ç., Artan, İ., Kangal, S. B., Çalışandemir, F. ve Özkızıklı, S. (2016). Çocukların Anne-babalarına Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 168-188.
- Balin, H. (2021). Aile İçi Rollerde Babalığın Önemi. *Çocuk ve Medeniyet*, 6(11), 55-81.
- Beelmann, A., Arnold, L. S., ve Schulz, S. (2021). Buffering Negative Effects of Immigration on Cognitive, Social, and Educational Development: A Multinational Meta-analysis of Child and Adolescent Prevention Programmes. *International Journal of Psychology*, 56(3), 478-490.
- Bilgili, F. F. (2022). Refakatçisiz Göçmen Kadınların Göç Deneyimi: Sivas Örneği Üzerinden Karşılaştıkları Sorun Alanlarının İncelenmesi. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi*, 5(5).
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF]. (2019). 2019 Yıllık Raporu. <https://www.unicef.org/turkey/media/10451/file/UNICEF%202019%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

- Güneysu, K., Acar, B. & Yaman, Ö.M. (2024). Babasız Evin Erkeği Olmak: Suriyeli Çocuk ve Gençlerin Babasızlık Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 381-406.
- Bileşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR]. (2021). Küresel Eğilimler Raporu 2021. <https://www.unhcr.org/62a9d1494/global-trends-report-2021>
- Bileşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR]. (2014). Women Alone. <https://www.unhcr.org/ar/53bb8d006.pdf>
- Bond, S. (2019). The Essential Role of The Father: Fostering a Father-inclusive Practice Approach With Immigrant and Refugee Families. *Journal of Family Social Work*, 22(1), 101-123.
- Brotherson, S. E., Yamamoto, T., ve Acock, A. C. (2003). Connection and Communication in Father-child Relationships and Adolescent Child Well-being. *Fathering*, 1(3), 191.
- Charles, L. ve Denman, K. (2013). Syrian and Palestinian Syrian Refugees in Lebanon: The plight of Women and Children. *Journal of International Women's Studies*, 14(5), 96-111.
- Del Carpio, X. V. ve Wagner, M. C. (2015). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. *World Bank Policy Research Working Paper*, (7402).
- Deniz, A. Ç., Hülür, A. B., ve Ekinçi, Y. (2016). Göç, Strateji Ve Taktik: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayat Deneyimleri. *Journal of International Social Research*, 9(42).
- East, L., Jackson, D., ve O'Brien, L. (2006). Father Absence and Adolescent Development: A Review of The Literature. *Journal of Child Health Care*, 10(4), 283-295.
- Ehnholt, K. A. ve Yule, W. (2006). Practitioner Review: Assessment and Treatment of Refugee Children and Adolescents Who Have Experienced War-related Trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1197-1210.
- Ekmen, E. ve Koçak, O. (2020). Göçün Suriyeli ve Yemenli Göçmenlerin Aile Yapıları Üzerine Etkileri. *Journal of Social Policy Conferences*, (79), 167-205.
- Eres, F. (2016). Problems of The Immigrant Students' Teachers: Are They Ready to Teach?. *International Education Studies*, 9(7), 64-71.
- Goldman, J. D. ve Goldman, R. J. (1983). Children's Perceptions of Parents and Their Roles: A cross-national Study in Australia, England, North America, and Sweden. *Sex Roles*, 9, 791-812.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638#> (05.12.2022)
- Habib, R. R., Ziadde, M., Abi Younes, E., Harastani, H., Hamdar, L., Jawad, M., ve El Asmar, K. (2019). Displacement, Deprivation and Hard Work Among Syrian Refugee Children in Lebanon. *BMJ Global Health*, 4(1).
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği. *Göç Dergisi (GD)*, 3(1), 29-63.
- Hassan, G., Ventevogel, P., Jefee-Bahloul, H., Barkil-Oteo, A., ve Kirmayer, L. J. (2016). Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians Affected by Armed Conflict. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 25(2), 129-141.
- Karabekiroğlu, K. (2018). *Baba Olmak*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J., Hassan, G., Rousseau, C., ve Pottie, K. (2011). Common Mental Health Problems in Immigrants and Refugees: General Approach in Primary Care. *CMAJ*, 183(12), 959-967.

- Güneysu, K., Acar, B. & Yaman, Ö.M. (2024). Babasız Evin Erkeği Olmak: Suriyeli Çocuk ve Gençlerin Babasızlık Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 381-406.
- Kiselev, N., Pfaltz, M., Schick, M., Bird, M., Pernille, H., Sijbrandij, M., Sijbrandij, M., de Graff, A. M., Schnyder, U., ve Morina, N. (2020). Problems Faced by Syrian Refugees and Asylum Seekers in Switzerland. *Swiss Medical Weekly*, 150
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-89.
- Landale, N. S., Thomas, K. J., ve Van Hook, J. (2011). The Living Arrangements of Children of Immigrants. *The Future of Children/Center for the Future of Children, the David and Lucile Packard Foundation*, 21(1), 43.
- McEwen, E. P. (2007). Risk and Resilience in Refugee Children (Doctoral Dissertation). University of Saskatchewan, Saskatoon.
- Mkhonto, M. P. (2016). Experiences, Challenges and Coping Strategies Of Young Males Growing Up Without a Father.
- O'Neill, R. (2002). The Fatherless Family. *CIVITAS–The Institute for The Study of Civil Society, London*.
- Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi [ORSAM]. (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler. https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/201452_189tur.pdf
- Özdal, F. ve Aral, L. (2005). Baba Yoksunu Olan ve Anne-Babası İle Yaşayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 255-267.
- Rose, P., Beeby, J., ve Parker, D. (1995). Academic Rigour in the Lived Experience of Researchers Using Phenomenological Methods in Nursing in Nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21(6), 1123-1129.
- Sezgin, Y. (2016, Mart). Mülteci Çocukların Korunması Yöntemleri. Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu: Suriye'den Gelen Mülteciler Sonrası Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri Konferans Raporu. İstanbul: Hayata Destek Derneği ve Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. <https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2019/06/turkiyede-cocuk-isciligi-sorunu.pdf>
- Stephens, W. N. (1961). Judgments by Social Workers on Boys and Mothers in Fatherless Families. *The Journal of Genetic Psychology*, 99(1), 59-64.
- Şahin, S. A. (2020). Dışlanma ve Umut Arasında: Suriyeli Yükseköğretim Öğrencilerinin Deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 494-503.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (2011). Tek Ebeveynli Aileler. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tek-ebeveynli-aileler.pdf>
- Terzi, F. (2009). Çocuk İşçilerin Psiko-Sosyal Durumları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karedeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tor, H. (2010). Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Boyutları. *Zeitschrift für Die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.

Güneysu, K., Acar, B. & Yaman, Ö.M. (2024). Babasız Evin Erkeği Olmak: Suriyeli Çocuk ve Gençlerin Babasızlık Deneyimleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 26(46), 381-406.

Türmüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (24), 543-559.

Ünal, F. ve Kök, E. E. (2015). 0-6 Yaş Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(4), 1142-1153.

Yalın Sapmaz, Ş., Uzel Tanrıverdi, B., Öztürk, M., Gözaçanlar, Ö., Yörük Ülker, G., ve Özkan, Y. (2017). Immigration-Related Mental Health Disorders in Refugees 5–18 Years Old Living in Turkey. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 2813-2821.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Being The Man Of The Fatherless Home: Syrian Children And Youth's Experiences Of Fatherlessness

In this study, the aim is to understand the difficulties experienced from the beginning of the migration or Refugee process, the needs of refugee children growing up without a father, their efforts to adapt to their new environment, and how they cope with the expectations placed on them by their families. Additionally, the study aims to reveal the effects of these experiences on their development. The research also addresses the multifaceted effects of fatherlessness, including socio-economic difficulties, early departure from education, mental health problems, and disruptions in social relationships. Finally, this research aims to provide informative data for policymakers, social workers, and educators by revealing the difficulties and consequences of fatherlessness. This will contribute to the development of effective interventions and support systems for the challenges faced by refugee children and their families. It is anticipated that the research will have significant impacts on future generations of these children, increasing their potential to break the cycle of poverty and achieve healthier social integration.

A qualitative research method was used in this study, aiming to reveal how the problems caused by fatherlessness in a refugee family affect the individual and his family and how they cope with these issues, as well as the fatherlessness experiences of refugee youth. Qualitative research is a method that examines facts and events in their environment from an interpretive and holistic perspective (Yıldırım and Şimşek, 2008: p.39). In this research, a phenomenological approach, one of the qualitative research methods, was adopted. The convenient sampling method was used in the research, and refugees who applied to non-governmental organizations working in the field of refugee and migration were contacted. Interviews with participants were conducted face-to-face and by phone on a voluntary basis. In this context, 15 male participants between the ages of 18-30, who immigrated from Syria to Turkey, were interviewed using a semi-structured interview form.

Although fatherlessness can be a reason for migration, it is seen as one of the main reasons for various difficulties in establishing a new life in the place of migration. Through the interviews, it is understood that the loss of a father experienced by refugee children, who already face many challenges after migration, is a factor that further exacerbates the difficulties they encounter. In line with the purpose of our research, the characteristics of the family in which refugee young people grew up, the loss of their fathers, the young people's perceptions of fatherhood, the effects of fatherlessness on refugee youth, and finally the difficulties experienced by fatherless refugee youth after migration were explored, leading to the emergence of five main themes. The findings indicate that, prior to migration, refugee youth typically belonged to nuclear and extended families, but family structures changed after migration due to the war. The most significant reasons for the loss of fathers among refugee youth include arrest, detention, torture due to war, Political views, and attacks on civilians. The challenges faced by fatherless refugee youth after migration include language barriers, exclusion/stigma, neighborly relations, and economic hardship. The perception of fatherhood among refugee youth highlights the father's roles as breadwinner, supporter, protector, source of power, reassurance, educator, and disciplinarian. The effects of fatherlessness on refugee youth include poverty, early school leaving, participation in the workforce, the obligation to care for the family and changing roles, changes in kinship and friendship relations, feelings of loneliness, hopelessness, helplessness, decreased life satisfaction, and psychosocial effects such as regret and guilt.

As a result, it is of great importance to support fatherless refugee youth with psychosocial support programs, educational scholarships and economic aid packages. Ensuring their social integration through language education, cultural adaptation programs and social awareness projects will make it easier for these young people to integrate with local communities and fight discrimination. In addition, family support programs and social assistance networks should be strengthened to ensure that fatherless refugee families meet their basic needs. These and similar suggestions are important not only to alleviate the difficulties faced by fatherless refugee youth and to ensure their healthy integration into society, but also to reduce the risks such as adaptation problems, involvement in crime, radicalization and social exclusion in the society to which they migrate. Preventing such risks that spread throughout society will play a critical role in the safety and well-being of both refugee youth and the host society.
